

ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІЇ

О.Ф. Балацький, д.е.н., проф.
Сумський державний університет

У статті узагальнені теоретичні проблеми оцінки економічного потенціалу території. Особливу увагу приділено категорії інноваційного потенціалу. Викладені перспективні напрями досліджень проблемних питань оцінки економічного потенціалу на територіальному рівні.

Економічний потенціал, виділений за територіальною ознакою: потенціал країни, регіону, компанії, підприємства, – є основою суспільного розвитку. Наприкінці ХХ століття поняття “розвиток” отримало нове визначення – “сталий”. Концепція сталого розвитку була прийнята на конференції ООН у Ріо-де-Жанейро в 1992 році. На конференціях “Ріо+5” та “Ріо+10” Україна документально задекларувала свою участь у даній концепції. Напередодні конференції “Ріо+20” наша держава знаходиться на етапі завершення ринкових трансформацій, чого, на жаль, поки що не можна сказати про соціальну та екологічну сторони життя в Україні.

Успіхи трансформаційної економіки напряму залежать від мобілізації соціально-економічного потенціалу суспільства. Парадокс сучасності полягає в тому, що проблема потенціалу аналізується недостатньо, економічна оцінка його майже не застосовується в управлінні. При цьому під економічним потенціалом території слід розуміти сукупну здатність наявних економічних ресурсів забезпечити виробництво максимально можливого обсягу корисностей, які відповідають вимогам суспільства на даному етапі його розвитку. Під економічною оцінкою економічного потенціалу розуміється визначення його величини у вартісному виразі. Оцінка економічного потенціалу дозволяє:

- визначити у вартісному виразі сумарну величину потенціалу, зосередженого на даній території;
- установити питому вагу кожного елемента та структуру потенціалу;
- знайти ступінь використання потенціалу.

На основі знання цих величин з’являється реальна можливість визначити долю вільної енергії для подальшого розвитку та сприяти створенню довгострокової та гнучкої управлінської системи.

Найбільш складною в теоретичному та методологічному аспекті є проблема локальної та інтегральної оцінки економічного потенціалу. В роботі [3] в якості критеріїв сукупної величини економічного потенціалу території були прийняті вартісні показники обсягу

суспільного продукту, який може бути визначений на даній території протягом певного періоду часу. До них відносяться показники: валового національного продукту, валового внутрішнього продукту, чистого внутрішнього продукту, національного доходу.

Загалом теоретичні проблеми оцінки економічного потенціалу адміністративно-територіальних систем поки що залишаються актуальними, оскільки остаточно не вивчені питання узгодження показників оцінки різних їх елементів. Окрім того, свого подальшого розвитку потребують напрямки вирішення проблеми економічної оцінки інноваційного та інституційного потенціалів на рівні регіонів. Поки залишаються не вивченими в економічному потенціалі співвідношення між розсіяною та вільною (акумульованою) енергією.

Зокрема, інноваційний потенціал як найменш розроблена категорія в теоретико-методологічному плані, безпосередньо пов'язаний із категорією науково-технічного потенціалу – сукупності матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, які спрямовуються суспільством у сферу науково-технічного прогресу, а також ще не реалізовані результати функціонування даної сфери, що здатні забезпечити більш ефективне використання сукупної суспільної праці.

У загальному вигляді інноваційний потенціал можна визначити як потенціал знань, отриманих у процесі реалізації науково-технічного потенціалу. В цьому випадку під інноваційним потенціалом слід розуміти сукупну здатність науково-технічних знань і практичного досвіду, якими володіє суспільство на даному етапі його розвитку, забезпечити найбільш повне використання ресурсів економічного потенціалу.

При такому визначенні величина економічного потенціалу є продуктом реалізації науково-технічного потенціалу й одночасно входить у систему економічного потенціалу. Носіями інноваційного потенціалу є інформаційні ресурси, представлені науково-технічною інформацією у формі результатів фундаментальних досліджень, наукових відкриттів, винаходів, наукових і дослідно-конструкторських розробок.

Функціональна спрямованість інноваційного потенціалу полягає в створенні умов, при яких найповніше реалізуються інші потенціали – трудовий, інвестиційний, природно-ресурсний, інституційний. Кількісно та якісно інноваційний потенціал представлений новачками та нововведеннями наступних видів:

- технічні – нові технології, засоби та предмети праці, товари, що виробляються та послуги, які надаються;
- економічні – нововведення в галузі економічного механізму, що зачіпають такі функції, як планування, ціноутворення, фінансування, стимулювання праці;

- організаційні – нові форми та методи управління й організації суспільного виробництва на всіх його рівнях;

- соціальні – нововведення, що дозволяють активізувати людський чинник виробництва шляхом впливу на соціальні потреби робітників;

- юридичні – нові та вдосконалені нормативно-правові документи.

Технічні нововведення здійснюють підвищення віддачі матеріальних ресурсів економічного потенціалу. Організаційні, економічні, соціальні та юридичні інновації дозволяють активізувати та підвищити віддачу людських ресурсів.

Якщо інноваційний потенціал представлений новаціями та нововведеннями, то інституційний потенціал представлений самими організаційно-економічними та соціально-політичними системами.

Інституційний потенціал можна визначити як потенціал організаційних і територіальних систем управління, тобто відносин у суспільстві між людьми, колективами, об'єднаннями, партіями. Значну питому вагу в цьому потенціалі займає юридична система з нормативно-правовими документами. На величину цього потенціалу здійснюють вплив менталітет, традиції, позитивний і негативний минулий досвід.

Вияв інституційного потенціалу у людини виникає на розумовому та поведінковому рівнях. Особливо важливо враховувати цей вид потенціалу при виробі стратегічних рішень, складанні тривалих прогнозів.

В якості перспективних напрямів подальших досліджень висвітлених питань можна запропонувати оптимізацію пропорцій між складовими елементами економічного потенціалу, розробку на основі економічної оцінки важелів та інструментів стимулювання підвищення якісних його характеристик, формування механізму управління економічним потенціалом на територіальному рівні, з урахуванням впливу конфліктної дії чинників навколишнього середовища в умовах суспільної кризи, а також формування системи забезпечення сталого розвитку території на основі стабілізаційних процесів збереження, зміцнення та нарощення її економічного потенціалу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Сучасний економічний потенціал України / Expo Ukraine, 2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документу: http://expo2010ukraine.com.ua/ua/ukraine/modern_economic_potential_of_ukraine.
2. Тігіпко С. Реформи дозволять реалізувати величезний економічний потенціал України / С. Тігіпко. – Прес-служба Міністерства соціальної політики, 2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244518688&cat_id=244276429.
3. Экономический потенциал административных и производственных систем: [монография / под общей ред. О.Ф. Балацкого]. – Сумы: ИТД “Университетская книга”, 2006. – 973 с.